

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньо-професійною програмою
«Муніципальна економіка»

на тему: **«ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦЬЛЬНОСТІ ДОБРОВІЛЬНОГО
ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ
РЕНІЙСЬКОЇ ТА ІЗМАЇЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД)»**

Виконавець:

студентка 6 курсу 6 групи ФЕУП
Запорожець Катерина Миколаївна

(підпис)

Науковий керівник:

д.е.н., професор
Ковальов Анатолій Іванович

(підпис)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процес децентралізації влади, що розпочався в Україні 2014 р., призвів до створення у 2015 р. об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Спроможні громади повинні стати базовим елементом ефективної системи влади в Україні, адже територіальна громада відіграє провідну роль у системі життєзабезпечення людини і суспільства в цілому, так як переважну більшість своїх суспільних потреб людина задовольняє на рівні села, селища і міста, де вона безпосередньо народжується й живе, створює сім'ю, працює й відпочиває.

Станом на початок травня 2019 року в ході реформи децентралізації створено майже 900 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Процес об'єднання громад рухається. Вже 33 міста обласного значення приєднують до себе громади. П'ятірка регіонів-лідерів у реалізації завдань децентралізації залишається незмінною. Житомирська, Чернігівська, Запорізька, Дніпропетровська, Хмельницька області продовжують очолювати рейтинг областей щодо формування спроможних громад. Водночас Одеська область за кількістю створених у її регіонах ОТГ є однією з аутсайдерів по даному показнику. З огляду на вищенаведене доречно вбачається обґрунтування доцільності добровільного об'єднання територіальних громад.

Слід зазначити, що велика кількість науковців досліджувало питання процесу добровільного об'єднання територіальних громад. Зокрема, даним питанням займалися такі вчені, як: А. І. Ковальов, Я.І. Арабчук, С.Г. Батажок, О.М. Безпалько, С. З. Весперіс, І.С. Волохова, Ю.Г. Ганущак, О.В. Гейда, С.В. Глизнер, В. Зубріліна, А. Кавунець, Д.А. Ковалевич, Ю. М. Ковальчук, М.В. Костель, Г.В. Макаров, І. А. Маркіна, І.В. Мізіна, А.В. Мовчанюк, Я. Б. Олійник, В.О. Остапчук, А.П. Павлюк, М.Ф. Попова та інші. Незважаючи на велику кількість досліджень обраної теми дослідження сьогодні вона набуває особливої актуальності з погляду завершення процесу добровільного об'єднання.

Метою роботи є аналіз теоретико-методологічних аспектів добровільного об'єднання територіальних громад та обґрунтування доцільності цього процесу.

Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання**:

- розкрити поняття та необхідність створення добровільного об'єднання територіальних громад;
- дослідити проблеми, що виникають при створенні добровільного об'єднання територіальних громад;
- розглянути процес створення та державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад;
- визначити особливості процесу добровільного об'єднання територіальних громад в Україні;

- провести аналіз діяльності існуючих територіальних громад в Одеському регіоні;
- виявити проблеми функціонування територіальних громад на сучасному етапі розвитку;
- надати загальну характеристику потенціалу Ренійської ОТГ та Ізмаїльської міської громади;
- здійснити планування соціально-економічного розвитку Ізмаїльської міської громади;
- визначити можливий сценарій розвитку Ізмаїльської міської громади якби відбулося добровільне об'єднання.

Об'єкт дослідження – процес обґрунтування доцільності створення добровільно об'єднаних територіальних громад.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів процесу створення добровільного об'єднання територіальних громад.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи буде використано ряд **методів дослідження**, а саме: теоретичного узагальнення, аналогії, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, табличний і графічний, класифікації, порівняння, оцінювання, SWOT-аналіз, а також методи економіко-математичного моделювання.

Інформаційна база дослідження – законодавчі та нормативні документи (закони України, укази та розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з питань місцевого самоврядування в Україні та добровільного об'єднання територіальних громад), фундаментальні положення теорії державного управління, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених проблематики створення та функціонування добровільно об'єднаних територіальних громад, матеріали функціонуючих об'єднаних територіальних громад, електронні ресурси мережі інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (83 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку. Основний зміст викладено на 83 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 27 рисунків.

Публікації. За результатними досліджень опубліковано статтю: «Джерела формування доходної частини бюджетів об'єднаних територіальних громад», у віснику факультету економіки та управління підприємством, 2000 р.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні основи добровільного об'єднання територіальних громад»** розглянуто поняття, необхідність, процес створення та державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад.

У другому розділі **«Аналіз українського досвіду добровільного об'єднання територіальних громад»** розглянуто особливості процесу

добровільного об'єднання територіальних громад в Україні, проаналізовано діяльності існуючих територіальних громад в Одеському регіоні та визначені проблеми функціонування територіальних громад на сучасному етапі розвитку.

У третьому розділі *«Обґрунтування доцільності об'єднання територіальних громад»* надано загальну характеристику потенціалу Ренійської ОТГ та Ізмаїльської міської громади, запропоновано можливий сценарій розвитку Ізмаїльської міської громади якби відбулося добровільне об'єднання та здійснено прогнозування основних показників її діяльності.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання даної роботи виконано усі поставлені завдання та досягнута головна мета. За результатами виконаної роботи доцільно зробити наступні висновки.

1. Розкрито поняття та необхідність створення добровільного об'єднання територіальних громад. З'ясовано, що з метою децентралізації в Україні з 2014 р. розпочався процес створення добровільних ОТГ. Це є важливим процесом щодо розвитку державності та однією з умов євроінтеграції. Під ОТГ слід розуміти сукупність наближених міст, сіл, селищ з єдиним центром та органом управління, які об'єдналися, виключно на добровільних засадах, з метою вирішення наявних проблем та більш ефективного місцевого самоврядування. У широкому розумінні завдяки створення ОТГ держава передала права та повноваження до місцевих органів влади вирішувати важливі питання безпосередньо на місцях. Як показує світовий досвід, саме такий підхід є найбільш ефективним. Оскільки держава апріорі не може ефективно вирішувати питання віддалених сіл, вулиць. Зі створенням ОТГ вони на себе перебирають функції по розвитку місцевої інфраструктури, вирішення нагальних проблем територій, допомоги вразливим верствам населення громади тощо.

2. Досліджено проблеми, що виникають при створенні добровільного об'єднання територіальних громад. Проведений аналіз дозволив виявити ряд проблем, які виникають при створенні добровільних ОТГ. До ключових проблем слід віднести низький рівень проінформованості серед населення, створення штучних перешкод з боку районних рад, які прагнуть й надалі контролювати усі процеси, неузгодженість чинної нормативно-правової бази, відсутність механізму справедливого розподілу та використання фінансових ресурсів, поширення корупції та багато інших. Саме у вирішенні зазначених проблем криються подальші перспективи створення добровільного ОТГ. Усі проблеми можуть бути вирішені за правильного підходу з боку провладних структур та формування програм розвитку окремих ОТГ.

3. Розглянуто процес створення та державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад. Виявлено, що процес створення добровільного об'єднання територіальних громад складається з двох частин, кожна з яких у свою чергу включає 6 взаємопов'язаних етапів. Щоб створити

створити добровільну ОТГ необхідно мінімум 45 днів, але як показує практика на це йде більше 165 діб. Для України, місцевих органів влади створення добровільного об'єднання територіальних громад є новою практикою та досвідом. З цією метою держава намагається всіляко підтримувати ці процеси. Державна підтримка відбувається у декількох формах: інформаційно-просвітницькій, організаційній, методичній та фінансовій. Кожна з них є досить важливою та на різних етапах стимулює процес створення ОТГ.

4. Визначено особливості процесу добровільного об'єднання територіальних громад в Україні. Проведений аналіз засвідчив, що процес добровільного об'єднання територіальних громад в Україні до кінця не був завершений. На кінець 2019 р. створено офіційно 982 ОТГ, у яку входять 4487 територіальні громади. Водночас необ'єднаних на даний час залишається 6474 територіальні громади, яких чекає примусове об'єднання, якщо вони до кінця 2020 р. не об'єднаються добровільно. Зі створенням ОТГ місцеві органи влади отримали більш широкі можливості та змогли більш ефективніше управляти відповідними територіями. Як результат у селах побудовано близько 517 медичних амбулаторій, розбудовано місцеву інфраструктуру, ведуться ремонти доріг, спрямовуються кошти на будівництво соціальних та спортивних об'єктів. Доходи місцевих бюджетів завдяки ОТГ зросли у 2019 р. порівнюючи з 2015 р. майже втричі. Все це свідчить про доцільність процесу добровільного об'єднання територіальних громад.

5. Проведено аналіз діяльності існуючих територіальних громад в Одеському регіоні. За результатами проведеного аналізу можемо констатувати, що офіційно на теренах Одеської області діють 37 ОТГ. Протягом 2015-2019 рр. доходи громад відчутно зросли, а головним джерелом надходжень є податки, а саме податок на доходи фізичних осіб, який забезпечує близько 40 % усіх доходів. Явними лідерами щодо розвитку є Авангардівська та Таїровська ОТГ. Цьому сприяло багато чинників, зокрема на території першої розташований відомий ринок «7-й кілометр», а Таїровська ОТГ є передмістям самої Одеси. Вигідне географічне положення цих двох ОТГ посприяло їх розвитку. Найменш розвиненими є Мологівська та Яськівська ОТГ, хоча потенціал щодо розвитку беззаперечно існує. Сформованим ОТГ необхідно розробляти стратегії, які забезпечать їх повноцінний розвиток, брати участь у проектах участі, вивчати досвід інших успішних ОТГ та бути відкритими до співпраці.

6. Виявлено проблеми функціонування територіальних громад на сучасному етапі розвитку. Встановлено, що існує велика кількість проблем та загроз, які заважають ОТГ та перешкоджають їх розвитку. Проведений аналіз показав, що кожна об'єднана територіальна громада є унікальною, має властиві лише їй ресурси, наділи та відповідно проблеми, які її найбільше турбують. Однак є декілька проблем, які характерні для більшості функціонуючих ОТГ, а саме: недоотримання надходжень до місцевого бюджету від плати за землю, несправедливий розподіл бюджетних фінансів між «учасниками» ОТГ,

відсутній дієвий контроль над цільовим використанням фінансів, нестача кваліфікованих кадрів, значні диспропорції у розвитку ОТГ та неувага до розвитку маленьких сіл. Повноцінне їх вирішення можливе як на загальнодержавному рівні, так і на рівні місцевих ОТГ. Слід розуміти, що створення ОТГ дозволило створити можливості для розвитку, все інше залежить від виборних місцевих органів влади.

7. Надано загальну характеристику потенціалу Ренійської ОТГ та Ізмаїльської міської громади. З'ясовано, що Ренійська ОТГ та Ізмаїльська міська громади є одними з найбільш прогресивних територій Одещини. На даний час вони обрали два різні сценарії розвитку: перша – об'єднана у собі 7 сіл та 1 місто й створило на цій основі ОТГ, а друга – продовжує функціонувати індивідуально, не приєднавшись до жодної ОТГ або не створила нову на своїй базі. Обидві територіальні громади мають потужний ресурс щодо свого розвитку, який є досить схожим між собою. Зокрема, на територіях обох громад створені та функціонують прирічкові порти. Співпраця між ними дозволить обом територіям отримати ряд конкурентних переваг.

8. Здійснено планування соціально-економічного розвитку Ізмаїльської міської громади. На сьогоднішній день Ізмаїльська міська громада має досить високий потенціал для розвитку. Разом з тим проведений SWOT-аналіз показав, що досліджувана громада має також велику кількість проблем, які вимагають вирішення. У рамках цього нами запропоновано перспективний план розвитку даної громади, у ході якого визначили 4 ключові пріоритети, а саме: розвиток туризму та індустрії гостинності послуг, розвиток соціальної сфери, освіти, науки та культури, розвиток місцевої економіки, а також покращення якості життя, середовищ і якості послуг для мешканців громади.

9. Визначено можливий сценарій розвитку Ізмаїльської міської громади якби відбулося добровільне об'єднання. Для досягнення поставлених цілей у межах сформованих пріоритетів розглянута альтернатива приєднання Ізмаїльської міської громади до однієї з сформованих, зокрема Ренійської ОТГ. Згідно прогнозування основних показників встановлено, що таке рішення дозволить значно розширити можливості такої громади, збільшити приплив інвестицій та доходів й зробити з нею одну з найбільш прогресивних та розвинених об'єднаних територіальних громад. Ізмаїльська міська громада на сьогоднішній день є потужною та розвиненою громадою. Водночас її приєднання до ОТГ ще підвищить її ресурсну базу та дасть додаткові можливості щодо розвитку. У об'єднанні з іншими громадами Ізмаїльська міська громада зможе досягнути значно більшого, а ніж наодинці.

АНОТАЦІЯ

Запорожець К. М., «Обґрунтування доцільності добровільного об'єднання територіальних громад (на прикладі Ренійської та Ізмаїльської територіальних громад)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою «Муніципальна економіка». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – обґрунтування доцільності створення добровільно об'єднаних територіальних громад.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти добровільного об'єднання територіальних громад. Проаналізовано український досвід добровільного об'єднання територіальних громад, а також проведено аналіз діяльності існуючих ОТГ в Одеській області. Визначено основні проблеми функціонування об'єднаних територіальних громад. Запропоновано перспективний план розвитку Ізмаїльської міської громади, здійснено прогнозування основних показників її діяльності.

Ключові слова: добровільне об'єднання територіальних громад, ОТГ, децентралізація, місцеве самоврядування, спроможні територіальні громади.

ANNOTATION

Zaporozhets K.M., «Justification of expediency of voluntary association of territorial communities (on the example of the Rhine and Izmil territorial communities)».

Thesis for Master degree in specialty «076 Entrepreneurship, trade and exchange activities» under the program «Municipal economy». – Odessa National Economic University Odessa. – Odessa, 2020.

Thesis consists of three chapters. Object of study – substantiation of expediency of creation of voluntarily united territorial communities.

The paper considers the theoretical aspects of voluntary association of territorial communities. The Ukrainian experience of voluntary association of territorial communities is analyzed, and also the analysis of activity of existing OTG in Odessa region is carried out. The main problems of functioning of united territorial communities are identified. The perspective plan of development of the Izmil city community is offered, the forecasting of the basic indicators of its activity is carried out.

Keywords: voluntary association of territorial communities, OTG, decentralization, local self-government, affluent territorial communities.